

“ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ”

“Community Life”

Сучасна Україна та Українці

Збірник статей на сучасні громадські теми:

1 – Сучасна Україна. – Н. Григорів.

2 – Українське суспільство, його природа й традиція.

3 – Єврейсько-Українська трагедія, –
Тупівець і член Української Центральної
Ради.

4 – Українсько-Американський Осередок і
його діяльність. – Той самий.

НЮ ЙОРК - ДІТРОЙТ - ТОРОНТО - ВІННІПЕГ

Серпень - 1944

ч. 3.

Ціна 25 центів.

The Publication
"COMMUNITY LIFE"

Published by the Collective
Editors from -
New York, Detroit, Toronto,
Winnipeg.

under the Supervision of
the Management Committee
of the Vinnichenko Society

WM. DOWHAN, President
M. SHAWALA, Secretary

Видавництво
ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Нью Йорк, Дітройт, То-
ронто, Вінніпег

Редагує колегія з по-
вищих громад.
Завідуючий Комітет
з рамени Товариства
ім. В. Винниченка:

Предс. - В. Довгань
Секретар - М. Шавала

Адреса видавництва "ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ"
"COMMUNITY LIFE"

2965 CARPENTER AVE.

DETROIT 12. MICH.

Від видавництва

З огляду на часи, які переживаємо, й велику потребу найширшого обміну думок на сучасні громадські теми, визнали ми за доцільне видавати час від часу невеличкі збірники статей на ці теми в освітленню української й світової демократії, як оригінальних, так і передруків з української та іншої преси, бо часописи, а з ними й цінні думки не раз гинуть передчасно, не дійшовши до ширших кол суспільства.

Статті мають висвітлювати становище не одної якоїсь групи, а всіх відтінків демократичного світогляду.

Всіх, хто співчує цій справі, просимо підтримати наше видавництво

1- вписом в члени видавництва (Уділ 10 доларів),

2- посильними жертвами,

3- розпродажою наших видань серед своїх знайомих.

Видавництво "ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ"

Готується до друку і незабаром вийде в світ збірка статей ч. 4. на тему: "УКРАЇНЦІ В АМЕРИЦІ"

Н. Григорієв.

Сучасна Україна.

Сучасна Україна відгороджена й захована від світу трьома великими загородами. 1—цензурою совітської диктатури, 2—війною та 3—замовчуванням совітських союзників, які не хочуть дражнити гусей.

Через те не маємо змоги оглянути її власними очима а ні вільними очима інших людей. Не маємо змоги почути вільного голосу країни а ні ширшу й систематичнішу оцінку її сторонніх обсерваторів.

Проте: жени природу в двері, так вона влізе у вікно, а коли не у вікно, то в якусь щілинку.

Такими щілинками для нас є совітська преса, совітські фільми, статті й книжки всяких міжнародніх журналістів і публіцистів, російська закордонна преса та живі люди, які інколи прибувають з Совітів.

Коли пригадати до того фактори, які зилишилися від минулого й діють до сеї пори, згідно з їх природою, як література, преса, театр, школа, а особливо живі люди в Совітах, що звязані були а подекуди й залишилися звязаними з різними громадськими організаціями, як парахвії, культурні та спортові товариства, господарські заклади, політичні ідеології і т. п., — то все ж таки можна уявити собі образ сучасної України, коли не вповні тотожний з дійсністю, то дуже подібний до неї.

Хочемо звести до купи головні риси, які помітно через згадані щілинки в загородах та про які свідчать перечислені фактори.

Перш за все виразно видно, що сучасна Україна не є ізолюваним островом, а частиною світу, який зветься СССР або Росія.

Становище в СССР або в Росії є показником і становища на Україні. На Україні не може бути краще, ніж в Росії. бо російська диктатура в першу чергу дбає про добро Росії. Отже: коли там зле, то й на Україні зле, а коли там добре, то на Україні не відомо ще як.

Не має жадних підстав тишити себе надіями буцім то совітська влада «поширює права» України і збирається дати західно-українським землям краще становище, ніж східно-українським. Як може совітська влада дати щось кращого західно-українським землям, коли вона немає його для свого власного русского народу. Яка може бути свобода на Україні, коли її нема в Росії? Не має жадних підстав чекати зміни режиму на Україну поки не зміниться він у Росії.

Проте доводиться рахуватися, що війна на Україні зробила більші потрясення, ніж в Росії: охопила всі її простори й лютувала дужче, ніж по інших краях, виключаючи Сталінград та Севастополь.

»Осмалення землі« перед німецьким наступом та завзяті бої в час вибивання німців цілком зруйнували Україну.

Не зважаючи на це, життя на Україні не спинилось. Коли в однім місці горіли запалені з наказу совітської влади хати, коли в другому тріщали й падали від німецьких бомб каменниці, розліталися в дрібязки одвічні фортеці, гинули люди, зникали одвічні витвори культури, то в третьому хоч і не так помітно і не з таким гуркотом будувалися нові твердині, родилися й виховувалися нові покоління людства, творилися нові цінности культури.

Україна не обернулася в мертво пале окаменілого стану річей. Ні, вона в найгірших умовах смертельної боротьби все таки залишилася тереном невинного клекоту життя, величезних подій.

В той час, як руїницькі сили винищували її з двох боків, з глибин її власного вічного ества невинно виринали, й розгалужувалися та скріплювалися власні життєві сили, що ставали на боротьбу з руїною, захищаючи Україну від загибелі. Алас руїни далеко чути, але ріст живих сил мало помітно. Ми чуємо вибух бомб, тріск поломаних дерев, гуркіт розвалених каменниць, але не чуємо росту трави, дерева, власного тіла.

Тому ми лехко помічаємо буння руїницьких сил на Україні, а майже не помічаємо росту живих будівничих сил. Тому в багатьох випадках складається однобічне вражіння руї-

ни й не запримічується будов.

Тим часом живі сили діють. З під повалених військовою блискавицею дубів покузається зелень нових паростків. Навіть по між купами каміння.

Тому сучасна Україна не кладовище, а терен нового життя; в нових умовах, але на старому ґрунті. Нові умови жадають нових напрямків, а старий ґрунт дає старі основи. Через те сучасне українське життя не є ані червоною ані чорною реакцією. Це ріжноманітний букет розвитку безлічі життєвих властивостей України та її населення, в якому, як і перед віками, відбивається природне ество України.

Війна надала йому своє забарвлення. Сумне. Руїницька тінь упала на Україну з обох боків. Досить подивиться на совітський фільм »Україна в огні«. По за штучними картинками агітації виразно видко жакливий фактичний стан річей. Можна сперечатися, чиї саме гармати розгромили історичну святиню й найдавнішу памятку культури — Печерську Лавру. Нам од того не лехше. Чи розбито її німецькими гарматами чи русскими, які відповідали на провокацію німців, що засіли в монастирі—наслідок один. Одна з найстаріших святинь України зруйнована. Коли в такий стан приведено святині, то що вже говорити про звичайні людські житла? Подивіться далі, що сталося з київським університетом св. Володимира. З усіх картин руїни, які ми бачили на багатьох філь-

мах, ніщо нас так не потрясло, як рештки знаменитого фасаду київського університету. Можна по всякому оцінювати політичну мету, з якою він був вався. Одначе ніяк не можна забути, що цілу сотню літ він був огнищем не лише російської, а й української культури. Це ж у ньому працювали батьки українського визвольного руху, як Максимович, Костомаров, Драгоманов, Житецький, Антонович, Грушевський та багато інших. Тисячі української молоді здобули там національну свідомість. Большевики даремно перехрестили його Шевченковим іменем. Він дорогий українцям і під іменем кн. Володимира, а Шевченко не нуждається в пошані краденими річима. Для вшанування Шевченка треба створити новий університет, а не красти від Володимира.

Коли від величезного огнища культури, яким був київський університет, залишилися тільки розбиті стіни, то що вже говорити про інші заклади?

Руїни Печерської Лаври та київського університету — це найбільш промовисті свідчення сьогоденного стану України.

Б. Полевий в »Правді« розповідає ще й про Шевченкову могилу. Знаємо, що написано це оповідання з агітаційною метою. Про те є рядки, од яких віє подихом сумної дійсности.

»Колись ці місця були свяченою. Зімою й літом, весною й осінню, пароплавами, потягами зїздилися сюди щодня сотні

людей одвідати велику могилу. Часом люди їхали тижнями з Сибіру, Грузії, Сірого Клину, щоб побувати в Каніві, вибратися на цю гору, покласти вінки на могилу і мовчки посидіти на лавочці над Дніпром. Це було ледво чи не найбільш оживлене місце на побережі Дніпра. Зараз там цілком мертво. Ми літали з півгодини, не помічаючи внизу а ні душі. Коли ж осідали, то не могли найти людини, яка б показала нам дорогу. Німці цілком спустошили цей край вигнали його мешканців. Місцевість обернулася в справжню пустелю«.

К. Анатольев у »Комсомольській Правді« розповідає про стаї в Галичині: »На північ од Дністра залишилися лише звалища сел, зруйнованих німцями. Гітрерівці палили українські села до останнього. От тут недалеко в Каменець-Под. області на місті богатого села Юрківці тирчать тільки димарі. . . З села Плужного німці вигнали на каторженську працю в Німеччину 500 селян. . . Вони замучили Дмитра Гончарука, Кузьму Оксенюка, Миколу Дисяка, Миколу Тимощука. Заперли їх разом з дітьми в повітку, де ті й померли з голоду«.

Віriamo, що це все правда. Маже навіть дійсність гірша, ніж тут змальована. Але. . . що несе Україні совітська влада? Те саме, що й раніш, чи щось іншого?

Пригадуємо її прихід десятиліт назад. Чим він одріжнявся від німецького? Хиба то не большевики розстрілювали

в Києві всякого, у кого находили українську посвідку? Не вони розбили й спалили дім проф. М. Грушевського? Не вони погнали мільйони українських селян на каторгу в Сибір і Соловки? Не вони позаводили колгоспи, щоб висмоктувати хліб з України? Не від їх ласки пустили собі кулі в лоб письменник Хвильовий, комісар освіти Скрипник та голова Ради Комісарів України Любченко?

Тому з страхом шукаємо розгадки, хто йде на Україну. Прислушуємося, що кажуть совітські урядовці в Америці, читаємо совітську пресу, російську пресу в Америці, американську пресу, роспитуємося людей, що недавно приїхали з Совітів.

Дехто запевняє нас, що в Совітах все змінилося. Наводить на доказ школу, театр, церкву, лампаси, пагони і т. п.

Але совітські урядовці в Америці хвастаються, що як тільки почалася війна, то совітська влада в першу чергу ліквідувала всіх політичних в'язнів. Як це широко практикувалося, видно з того, що в ту акцію попали й відомі єврейські соціалісти з Польщі—Ерліх та Алтер. Що були в Польщі найбільшми совітофілами. Коли ліквідовано євреїв-совітофілів, то що вже казати про євреїв, руских, українців, поляків, грузин та інших демократів, які через свій демократизм совітофілами бути не могли?

На теренах Совітів, а в тім числі й України безперечно відбуваються великі зміни, але...
»Социалистический Вестник« в

одній із своїх передовиць правдиво каже: »Весь організм совітської держави, вся машина совітської диктатури тримається на міцній цілком централізованій основі, на абсолютно залізному монопольному пануванні комуністичної партії. Хоч би як виглядав зверху фасад совітської державности, хоч би які були технічні деталі й органи управління, хоч би який був текст конституції—вся повнота дійсної влади в усіх галузях життя й діяльності перебуває фактично й по тексту конституції з р. 1936 в неподільній і безконтрольній розпорядимості комуністичної партії та її органу панування ГПУ, народного комісаріату внутрішніх справ. Чи буде в СРСР 16 республик чи 160, чи будуть вони співати кожен свій національний гімн чи всесоюзний, чи буде при Сен-Джемському дворі 16 совітських дипломатів у розкішних мундурах чи тільки один, комуністична партія залишається одна і одно ГПУ. Поки в Росії залишиться устрій теперішньої диктатури, ніщо в ній не зміниться. І скільки би автономій не давали окремим республикам, і скільки би їм не давали ознак національної свободи, фактично все важне в політиці буде рішатися Політичним Бюром Компартії, а Верховні Совіти будуть за 43 хвилини одноголосно підтверджувати всі попередні ухвали єдиної централізованої лєніно-сталінської великої комуністичної партії.«

Виходить, що в Совітах не

все міняється. Кулак залишається незмінним. Про це свідчить і Д. Далін в «Соціалістическом Вестнике». «В Світській Росії, каже він, не було ні офіційної, ні неофіційної амністії. Сотні тисяч людей, як і раніш заповняють в'язниці, а мільйони перебувають з концентраційних таборів. . . Світська преса безперестану й справедливо ганьбить Німеччину за нелюдяність. . . але в кількох кілометрах от редакцій світських часописів ледво животіють, гонять, живими гніють і в муках умірають тисячі своїх громадян».

Про концентраційні табори свідчать в своїх книжках і американці Елайс Мутс та Волтер Гребнер, що побували в Світах. К. Рейнолдс підкреслює, що «в кількох милях од Куйбишева ми проїздили вздовж великих концентраційних таборів для політичних в'язнів».

Американський журналіст В. Серж, що скоштував світської в'язниці й визволений звідти лише р. 1936 за допомогою міжнародних чинників, розповідає в соціалістичному часописі «Кол», таке: «Я залишив у в'язницях, які називаються «робітничими таборами», тисячі ув'язнених, мужчин і жінок, соціал-демократів, соціал-революціонерів, лібералів, комуністів різних опозиційних демократичних поглядів. . . То були брати й сини тисяч робітників, техніків, вояків, партизанів, які сьогодні захистили Росію від нацистичної навали і які завтра жадають хліба та свободи. . .

В часі, коли я там був, вони святкували перше травня, співаючи «Інтернаціонал». Світська сторожа перешкождала їм в тому, розганяла, поливала холодною водою, ростягала їх по в'язницях і стріляла у вікна камер».

Так каралось соціалістів за спів інтернаціоналу в комуністичній в'язниці ще тоді, коли «Інтернаціонал» був офіційним гімном Світів. Що вже казати тепер?

Про господарський стан і душевні настрої громадян ССРСР в кулуарах З'їзду Міжнародного Бюро Праці, який відбувався недавно у Філадельфії, особа, яка виїхала з Світів рік назад, розповідала: «Нужда страшна. Все горнеться до Червоної Армії, бо там с'як так годують і вдягають. Ціни за харчі для громадян ССРСР у двоє вищі, ніж для чужинців. Громадян не пускають у ті ресторани, де чужинці. Чужинець платить 20 рублів за такий обід, за який громадянин повинен платити 40 рублів. Звичайне вбрання коштує 3.000 рублів, а робітник в середньому дістає платні за місяць 350 рублів. В Концентраційних таборах нараховують від 15 до 30 мільонів. . . Визначні технічні адміністратори, як управителі заводів, хоча й мають уже власні дома та автомобілі, мріють виїхати за кордон. Ніхто не певен, що доспить до ранку, це надзвичайно всіх гнобить. На улиці ви не бачите, щоб люди сміялися. Так само в ресторанах. В Америці купи бляшанок і пляшок, викида-

З цього ясно, що диктаторська природа совітської влади не міняється.

Купак заглишається надалі в усій його краї. Можна б сказати: монгольські, пригадуючи татарську навалу й Чингіз-хану, але не хочемо ображати монголів. Між ними також не слід шкрупшати!

Чи заглишається ця диктатура комуністичною, це вже інше питання. З того, як міжнародніх прихвостнів комуністичного інтернаціоналу підпорядковано генералу Суворову, можна думати, що над комунізмом постає велике хрест. Нехай дурніші за нього будуть. Головне—влада, а під якою покривкою—не важно, хоч і під попівською рясною. Проте життя не стоїть. Камінізм, а з під нього просновуються різноманітні житочки всього, що має в собі хоч трохи життєвої сили.

Це прозраджує в першу чергу совітська література.

Відома дослідниця російської літератури В. Аلكсандова в статті «Література й життя в передчуйванні змін» підкреслює, що серед совітських письменників що дали яскравіше відбудується старо-новий біт «за життя людини», під яким ховається боротьба за свободу. . . се-ред письменників росте протест проти вітськових кореспондентів, які активно скріплюють диктатуру «патріотичного» шаблону взірцем якого є писання І. Ернбурга. В той час, як І. Ернбург звязує майбутнє з «першою людиною краю», з

ються на улицю. Там кожна блушаночка, кожна пляшечка надзвичайно цінність, яку тяжко дістати.»

Коли таке діється в Росії, під боком уряду, на очах чужинців, що возять туди «лендліз», то чому на Україні має бути краше?

Про політичне становлення на Україні найкраще свідчить совітське урядове відомлення, надруковане в різних совітських і американських часописах під назвою «У відроджучимся Київ». Переказуючи про те, як після повороту совітської влади життя в Києві почало «гнати й перегнати», наводяться імена визначніших діячів. По тих іменах видно, як у зєркалі, всю правду дійсної совітської політики на Україні. В гагузі театрального мистецтва й літератури ми бачимо старі діїсно застужені імена, де які ще з передчасів революції. Це ті українські мученики рідної культури, які при всіх режимах, не покидали праці колом неї, витерплюючи усітські всіх режимів ціною повного відмовлення від політики. Це їх ратувало за паря, це їх ратує й тепер. Вата ж їх праці для українського народу не оцінима.

Та коли ви перейдете до науки, то не побачите там уже жадного українського імени, окрім Богомольця, відомого тим, що гавнбав усіх українців у Канаді націстами.

Що ж стосується політики, тут красується тільки одне імя — генерал-губернатора Хрущова, большевницького Лайндриха.

»першим вояком«, інші заявляють: »Ми не угноєння, ми ґрунт, на якому виросте хліб для тяжкої сучасності і щасливої майбутності нашого народу та й усього людства. . . Ми, а не нащадки наші розіб'ємо німців. Не може література не справдити надії народу, на плечі якої історія поклала таку місію«.

Отже: в Світах, в Росії, з народніх глибин виростає нова сила, яка не хоче мовчки терпіти свавільство диктатури.

Коли така сила єсть в Росії, то чому їй не бути на Україні?

В боротьбі цих сил, в умовах війни, під перемінними навалами диктатур, старі властивості України укладаються в нові форми.

З туману пореволюційних наслідств та підтушовувань, що робилися ріжними сусідами, починає показуватися правдивий образ України.

*

Зовнішнім репрезентантом України намагається бути Українська Світська Соціалістична Республіка. Другими словами: московська світська диктатура під українським капелюхом в українських шароварах. Большевики розгромивши демократичну Українську Народню Республіку, доручили своїм попіхачам »вимазати морди ваксо« й представляти Україну.

Для всякої грамотної людини ясно, що раз світська конституція дає політичне право тільки членам комуністичної партії, а комуністів в Світах не більше 3%, то ніяка їхня »ла-

вочка« не репрезентує жадного народу, бо по за комуністами залишається ще 97% населення. Не репрезентують ніякі комуністичні мордомази й України. Не можуть її репрезентувати й інші чужі державні витвори, що в той чи інший спосіб росташовуються на вемлях України. Репрезентантом України є тільки ті народні сили, які в той чи інший спосіб виявляють ненакинута ніким власну волю. Під Світською та іншими диктатурами вони переховуються або мовчать, вичікують кращого часу. В умовах же демократії виявляють, як свою волю, так і волю тих українських суспільних груп, під диктатурами, з якими вони звязані ідеологічно а подекуди й іншими способами.

Хто хоче знати волю народів України, той повинен довідуватися про це не у диктаторських влад, які висловлюють тільки свої бажання, а у тих демократичних організацій ріжних народів України, які роскидані в демократичних державах світу. Бо на Україні вільного громадсько-політичного життя не існує. Все, що тільки не має нічого спільного з диктатурами, а це означає велику більшість населення, ховається в підпіллі. Назовні метушаться тільки попіхачі тої чи іншої диктатури, яка захоплює певні території таким чином. Населення України ділиться скрізь на два ворожих табори—народ і владу.

Народній табор має свою власну громадсько-політичну іде-

ологію — за свободу й народоправство, демократію. В боротьбі з комунізмом частина його була звихнулася в бік фашизму-нацизму, одначе більшість залишилася демократичною й протинімецькою, а лютощі німців на Україні відолхнули від них навіть їх симпатиків. Тому сьогодні народна маса, за виключенням хиба невеликих гуртків диктаторських попихачів, стоїть на історичному становищі українського визвольного руху—демократії.

Десятки літ большевики, щоб оправдати свої насильства на Україні, запевняли світ, що українці в більшості германофіли, нацисти. Так називали всіх некомуністів.

Тепер сама совітська преса підкреслює скрізь завзятість українців у боротьбі з німецькою навалою. «Известия» в статті «Коло воріт Одеси» пишуть: «Ворожість русского та українського населення Одеси лютила окупантів. . . Руминський часопис «Акциуня» писав: «українці борються проти держав оси так само завзято, як і рускі.»

Війна знищила старі дежавні межі, якими Україна розкраювалася між чотирьма державами. Німецькі та російські війська, пересуваючись з місця на місце, повикидали межеві стовпи. Сьогодні більшість України занята совітськими арміями. Комуністи та їх попихачі грають на історичному стремлінні українського народу до злуки своїх земель, до собор-

ности. Одначе ми не тішимось соборністю вязниці. Для нас соборність має вагу лише в тім випадку, коли веде до свободи й самоуправи. Краще жити в чужій демократичній державі, ніж гинути од чужої чи «рідної» диктатури на рідній землі. Проте ми знаємо, що всяка злука сил в певних умовах веде до їх скріплення. Навіть у вязниці. Як що вони не будуть зразу винищені, (а це зробити все таки не легко), то можуть розростися до її розгрому.

Так чи іначе в питанні кордонів совітська влада сьогодні йде в ногу з українським сентиментом. Хоч і з інших причин. Народ бажає обеднання для збільшення своєї життєздатности, а влада — для задоволення російського імперіалізму. Українці потішають себе надіями на «орла в небесах», а совітська влада не перешкоджає тому: «чим би дитя не тішилось аби не плакало». Що там буде далі, не відомо, а сьогодні Західна Україна попадає в «общий котелок». Попробуй потім вихопити не опаривши рук.

Кількість і склад населення України також надзвичайно змінилось. Мільйони вивезено перед війною і в час війни далеко поза межі України, мільйони згинили, мільйони привезено нового, військового й цивільного, ріжних національностей. Коли вважається, що в Світах згинуло від війни між 20-30 мільйонами населення, то треба думати, що на Україну припадає не менше, як третина, а то коло 7-10 мільйонів. До війни там ра-

хувалося коло 50 мільйонів. Отже коло п'ятої частини населення України згинувало. Найбільше кількісно вигинуло українців, а процентово—євреїв. Українці гинули на фронті, гинули в час нищення українських сел переходячими військовими силами, гинули від ГПУ й Гестапо, гинули в партизанці. Одні завойовники вивозили їх на Схід, а другі на Захід. Подібне сталося з євреями, з тою лише різницею, що частину їх вивозили на Схід не мов би для захисту, де розстрілювали навіть соціалістів, як Ерліх та Алтер, а великий процент винищено німецькими різниками цілком одверто. Поляки почасті сами повтікали, відчуваючи, що забралися не на своє місце, почасті вигинули на фронтах а почасті вивезені завойовниками нарівні з українцями та євреями.

Збільшилася тільки кількість руського населення. Хоч і воно потерпіло в своєму складі, але Червона Армія як сама привела значну кількість поповнення так і протоптала стежку для інших, що йдуть у слід за нею. Отже: русифікація населення України збільшилася.

Релігійний склад населення також змінився. До революції царі опіралися на православ'я а цісарі — на католиків і греко-католиків (уніятів), не допускаючи жадного вільнодумства. Обидві церковні організації були огнищами реакції. Революція розбила реакційні обручі православ'я й змусила де що попустити в католицькій церкві. Релігійне життя в Со-

вітах кинулося шукати вільних стежок. В тих шуканнях появилася й вироста Українська Автокефальна Православна Церква. Ідеологічний вплив таких поступових богословів, як В. Чехівський, не залишився безслідним. Навколо неї скупчилися значні маси українців як із національного сентименту, «козацька віра», так і з симпатії до її соціального лібералізму та чисто громадського устрою. Це витворило великий відгомін і по за межами України. В Канаді її Зл. Д. А. значна кількість греко-католиків (юніятів) перейшла на православ'я. З тих самих мотивів Автокефальна Православна Церква звернула особливу увагу на просвітну працю серед народу й стала серед українців не мов би символом релігійного та загальногромадського відродження й поступу.

Коли так піде й далі, то в наслідку злуки українських земель греко-католицизм втратить свої впливи в Галичині, особливо, коли ніяка чужа влада не буде втручатися в релігійно-церковні відносини серед українців. Це добре відчуває молоде покоління греко-католицького духовенства. Воно дорікає старшим за недбалість і перебірає приклад правславного духовенства в громадській роботі. Хоч це й не врятує греко-католицизму від ослаблення, але корисно відбувається на культурному стані українського народу і можливо спричиниться до збереження недобитків гре-

ко-католицизму в якійсь новій формі. Мрії греко-католицької реакції на чолі з еп. Хомишиним, яскраво сформульовані гетманцем О. Назаруком в його писаннях про поширення греко-католицизму на Велику Україну за допомогою німецької акції, одійшли у вічність. Греко-католицизм мусить думати не про те, як опанувувати В. Україну, а як врятуватися, щоб не потонути в морі православія, яке заливає вже не лише Галичину, а й українців Канади та Зл. Д. А.

Само православіє також переживає велику внутрішню зміну. За царів воно було фортецею російської реакційно-імперіалістичної політики: «самодержавіє, православіє й народність». Тепер це на Україні одна з фортець боротьби з диктаторськими ідеологіями, одно з гнізд живої громадської думки, одно з огнищ національної свідомості й поступу.

Професійний склад населення міняється в напрямку повороту до хліборобства. Хоча від совітської індустріалізації Україна в певній мірі економічно розвивалася, але штучні індустріальні піраміди, побудовані совітською владою, не дали бажаного ефекту. Дніпрельстан заростає травою, бо не було для кого виробляти електрику, а роспорошеність суспільства, яку витворила ріжнomanітність інтересів нових індустріальних груп, убивала консолідаційні змагання совітської влади. Зросту роспорошеності сприяв ще й факт мирної окупації Ук-

рани російськими фальшивими в ролі керівників і робітників індустрії. Головно ж — війна спинила розвиток індустрії. Тим більше, що на Україні не було й нема заводів зброї. Світська влада, як і царська, боялися будувати заводи зброї близько українських рук.

В звязку з війською робітництво потяглося до індустріальних осередків Росії. На місцях залишилося переважно селянство, коли не забране було до армії. Війна його руйнувала, грабила, але не раз і запобігала перед ним, шукаючи хліба. В такий спосіб висувала його наперед. Рахувалася з ним ще й з другої причини. Робітник — бурлака. Як той старець у приповідці: «Старче, село горить! А я за суму та й далі посуну». Робітникові треба було ростлумачувати, що таке батьківщина, патріотизм. Він звик до того, що «робітник батьківщини не має». Селянин же хлібороб, звязаний тисячею ниток з землею, сам безпосередньо відчуває й усвідомлює ціну батьківщини й рацію патріотизму. Реально відчуваючи потребу захисту батьківщини, своєї землі, здібний витримати труднощі боротьби за неї, ніж робітник. Він здібний швидче згинуть на рідній землі, політій кровію й потом його предків, його родини, його самого, ніж покинути їх. Це знають усі завойовники, а тому в час війни запобігають перед селянином, щоб мати його по своїй стороні. Селянство заповнило лави армій і партизансь-

ких відділів. Дістало в руки зброю. Хто ж має зброю, той почуває себе певніше, вільніше й самостійніше. Це відчули й пани його. Тому почали прислухатися до його настроїв. Селянин не любить комуни, нарікає на інтернаціонал, хоче молитися богу, тішиться відзнаками за працю. Товариші, геть комунізм, до чорта інтернаціонал, одчиняй двері в церкву, чіпляй пагони, нашивай лампаси. Нехай селянин тішиться, мовчить і воює.

Робітник десь там у запіллї на заводі виробляє збою під безпосередню контролею ГПУ, а селянин з тією зброєю на фронті. Без контролю ГПУ. А ну, як поверне зброю не туди, куди владі бажано? Краще його заспокоїти.

В культурному стані населення помітно зріст українського національного елемента. Революція р. 1917 розбила кайдани, які стримували поступ і забороняли українське слово. Де хто приписує большевикам всі заслуги в галузі розвитку української культури. Не відкидаючи певного впливу українських комуністів, які змусили московських централістів рахуватися з українськими культурно-національними потребами, мусимо однак рішучо підкреслити, що базу для розвитку української культури створила українська інтелігенція різних ліберальних і соціалістичних поглядів ще перед світовою війною і закріпила цю базу, як основу відродженого життя, в будівництві

Української Народної Республіки. Большевики нічого не додали до того, що було в Українській Народній Республіці. Український театр і преса були ще до революції. Література також. Українську Академію Наук установлено за української влади. Українські школи заведено на Україні за Української соціалістичної влади по системі, яку виробили визначні українські педагоги під проводом П. Холодного, С. Русової, Ляшенка, Стешенка та інших. Цю систему потім большевики перенесли на весь Совітський Союз. Єдиною заслугою большевиків є хіба те, що вони не знищили українських шкіл, а тільки зменчили з 22.000 на 16.000. За це можна хвалити большевиків, як що треба хвалити людину за те, що вона мала змогу когось убити, але чомусь не вбила; мала змогу вкрати більше, а вкрала менше.

Українська національна культура за совітської влади дещо ступила вперед. Це правда, але зовсім не з ласки совітської влади, а з огляду на силу й настирливість у домоганнях населення. Коли би на Україні не було совітської влади, розвиток української культури був би значно більший, бо відомо, як з політичних мотивів совітська влада перешкождала праці Академії Наук, як розганяла небажаних професорів і вчених, як розстріляла письменників, як доводила до самогубства своїх власних комісарів народної освіти.

Обставини війни змусили совітську владу загравати з українцями. Не допускаючи нічого в політиці, можливо, дещо попустити в культурно-просвітній галузі. Приймати це треба, але захлипуватися од вдячності не личить. Сочавичну юшку треба брати, бо ми голодні і то наша юшка, але від права свого на господарство не відмовлятися і безглуздя свого плазуванням не показувати.

В політичному житті України борються дві сили: народня й гурткова, місцева й окупаційна. Панує поки що гурткова диктатура. Орудую зброєю, терором. Проте серед народу не зникають змагання до народ-правства, демократії. Це видко з літератури, науки й мистецтва. Серед народу не зникла ще память про свободи революційної доби Української Народної Республіки, бо не всі ще живі свідки того вимерли. Хоч як лютувала совітська диктатура, а все ж таки не могла винищити всіх, хто на свої очі бачив сонце свободи. Мільони тих хто брав особисту участь в селянських, робітничих, військових, учительських, кооперативних та інших з'їздах і власними руками цеглинка за цеглинкою будував величний храм демократії, який називався Українська Народна Республіка, ще живі. Є ще на Україні і члени Української Центральної Ради; і бувші вояки української армії та партизани, що боролися проти большевиків, поляків і німців; бувші члени різних спортових організацій,

як »Каменярі«, »Луги«, »Соколи«; є ще мільони тих, що читали універсали Центральної Ради й власними руками будували своє свободне національне життя громадськими способами, в порозумінні з іншими народами України. Вони ще живі. І в пам'яті їх не зникли ті світлі дні свободи, як не зникають з нашої пам'яті радости молодости. Навіть ті, що пішли на заслання по Сибірах і в Німеччину понесли в своїх душах той огонь споминів і ширять його по між своїм оточенням.

Та й школи українські не лишилися без свого впливу. За царських часів на В. Україні зовсім українських шкіл не було. Проте на перший же військовий з'їзд прибули делегати двох мільонів українських вояків. Сьогодні ж ми чуємо, що навіть у Москві на маніфестаційних зборах офіцер Червоної Армії, О. Молодчій, прикрашений орденом героя радянського союзу, заявляє: »Ми, українці, горді з того, що ніколи не займали чужих земель... Тим більше горді, що ми ніколи не схилялися перед жадними наїздниками. Ніколи... Українці, до бою за Україну єдину в світі!«

Розумій, як хочеш, а відгомону народніх настроїв в цьому не бракує. Не бракує еспівщини, але українське ухо до неї звикло. Знає, що і як розуміти.

Революційний процес на Україні, особливо з року 1905 й до сеї пори, дав уже чимало досвіду. Од Валуївського »не бу-

ло, нема й бути не може» дійшло до Української Народної Республіки, а від рострілювання більшовиками за українські посвідки в 1917 році дійшло до Української Соціалістичної Радянської Республіки й вишиваних сорочок на чистокровних руських комуністичних генерал-губернаторах України, Пустушев, Хрушов. Дійшло навіть до галасу про «поширення прав республік».

Знаємо, що «українізація», со рочки, декларації про права уживаються тільки про людське око. Як би могли, то втопили би Україну в ложці води, але співають «Реве та стогне», бо . . . розвиток суспільних сил на Україні пішов не тим шляхом, як предписувалося Марксом, Леніним та Сталінім.

Декрети совітської влади гниють, обростають мохом, а з під них і навколо них шугають поростки нового некомуністичного життя. Бачать це диктатори й шукають можливостей привернути ті паростки в свій бік. Українська гора не пішла до грузинського Магомета. Тому Магомет починає тюпати до гори. Хоч нікого так не ненавидить, як її. Про це свідчать американці, що побували недавно в Світах. Проте Магомет мусить іти. «Реве та стогне», а повертається до української гори. Прибірає всіх способів її підминувати, розвалити, але кланяється й гальмує своє свавільство, щоб не зірваться у прірву.

Думаємо, що хоч як то Магометові не подобається, а по-

ховають його під горою. Не на горі. На горі залишиться Шевченко з іншими апостолами українського відродження, як М. Драгоманів, І. Франко та їх послідовники. . .

Бо Українці своїх ідеалів і патосу національної боротьби за свободу не зріклися, а Магомет уже викинув на смітник інтернаціональний символ комуністичної диктатури і ховається під шати демократії. Не українці, а Магомет признає перед світом фальш свого шляху.

. . . Таке обличчя сучасної України. Не все ще певне, але досить виразне. Сучасна Україна, як і раніш, залишається огнищем боротьби за самостійну демократичну державну самоуправу народів, які її населяють; за свободу всіх народів і вільний союз їх між ними. Україна йде до самостійності всупереч всіх сичань реакції й диктатури. Не відомо ще, в яких формах. Залежно від обставин, нарівні з іншими народами, в добрій згоді з ними. На зло всім, хто догоджаючи панам, запевняє буцім то вона «не доросла».

Доросла. Про це свідчать її історія, культура, старі й нові могили, здібности синів і дочок, що вславилися по всьому світу як генерали, інженіри, лікарі, мистці і т. п.

Україна впала не тому, що «не доросла», а тому, що й Чехословаччина, Польща, Голландія, Норвегія, Бельгія, Франція. Її перемогли дужчі ворожі сили.

Сьогодні зростає в світі демократія, поступ, свобода. Диктатури падають. Рвуться кайдани, які сковували свободу Європи. Рвуться кайдани й Укра-

їни. Звільнення Європи веде до усамостійнення всіх її народів, а в тім числі й українського. Такий закон людського поступу.

Українське Суспільство, Його Природа й Традиція

Сьогодні всі громадяни Зл. Д. А. й Канади, а в тім числі й усі українці, маніфестують себе демократами.

Однак ми памятаємо, що перед війною де які люди, зловживаючи демократичними свободами цих країн, одверто галасували про вигоди диктатур. Де котрі з них ще й тепер, називаючи себе демократами, захлипуються успіхами на війні не демократії, а того чи іншого диктатора.

Тому перед нами встає питання, чи справді всі ті, що називають себе демократами, є дійсно демократами?

Чи не повинні ми одмежовувати справжніх демократів від підшивайлів, щоб плями останніх не впали й на демократію?

Чи можна вірити в християнство тих, хто ходить до мечету й молиться по корану? Чи можна вірити в демократизм тих, хто боїться навіть сусідства з старими демократичними організаціями; мріє лише про »захоплення впливів«; замовчує а то й ганьбить творців української демократії, як Шевченко, Драгоманів, Франко, Грушевський, а молиться на

батьків диктатури Леніна, Сталіна, Мусоліні, Гитлера?

Якими демократами можуть бути ті українські люди, які до сеї пори ганблять найвищий прояв демократизму українського народу—Центральну Раду, Українську Народну Республіку, Директорію? Який їх демократизм, коли, святкуючи 22 січня, Крути, вони на тих же святах ганблять демократів і соціалістів, які поклали там свої голови за свободу й народоправство українського народу?

Можна критикувати все. Право на критику—одна з головних засад демократії. Однак критика не має нічого спільного з ганьбою, лайкою й плямуванням.

Критика—це розгляд справи на підставі певних аргументів, а ганьба, лайка, опльовування—прояв лише голого примітивного почуття.

В цім демократія найвиразніше одрізняється від диктатури. Порівняйте лише стиль писання часописів демократичних і диктаторських. Демократичні часописи критикують справи на підставі об'єктивних аргументів.

розуму, науки, досвіду, що виявляє їх широке знання, толерантність, культурність, людяність.

Диктатори ж жадної критики не терплять. Орудують звичайним стихійним почуттям, що особливо прославив у нас Д. Донцов, і просто забороняють, лають, опльовують все що їм не подобається. Виявляють тим лише своє самодурство, нетерпимість, вузькоглядність, некультурність.

Демократична українська преса завше дбала про пристойність і річевість аргументації; диктаторська ж принесла на це поле лайку, брехню, непристойність.

До чести української публіцистики треба лише зазначити, що авторство цього витвору належить не українцям, а московським большевикам, італійським фашистам та німецьким нацистам. Українські попихачі ріжних диктатур лише сумлінно малпували своїх учителів.

Одначе той придбаний непристойний стиль зразу прозраджує, чим вони дихають, хто є їх духовними батьками. Досить переглянути одну чи дві передовиці або статті, щоб »пізнати пана по халявах«.

Коли поруч з голосними словами про демократію вилазить наперед лайка, оплюгавлювання, то ясно, що автор такий самий демократ, як Магомет християнин.

Звичайно такі новоспечені демократи доводять свій демократизм не фактами з власного

життя й діяльності, а заявою, що український народ був завше демократичним (»віча«, козацька республіка і т. п.), а вони його діти. Тому, мовляв, ясно, що вони демократи.

Цей аргумент стільки ж вартий, як би злодій оправдувався тим, що його батько ніколи нічого не вкрав.

Покликування на український народ не має значіння з двох причин. Перше за все, слава гусей, які врятували Рим, не перейшла до сучасних поколінь. Чи можна доводити, що Мусоліні й Донцов не фашисти, бо були соціалісти?

Друге те, що український народ завше був демократичним не весь, а тільки в певній своїй частині. В той час, як більшість корінної маси слов'янського населення Дніпро-Дністрового басейну завше змагалася до свободи, рівності й народоправства, значна частина його інколи самостійно а частіше допомагаючи зовнішнім завойовникам підтримувала на Україні диктатуру руських князів, польських королів, московських царів, австрійських цісарів, а пізніше— московських большевиків, польських полковників та німецьких нацистів. »Ради лакомства нещасного« деякі люди одривалися від борців за свободу й народоправство, а приставали до пануючих верств, навіть чужинських завойовників, щоб разом з ними панувати над українським народом. Це були в старовину бояри, міщанство, частина козацької старшини, а в

повіді часи—одломки робітництва, міщанства, інтелігенції.

Факт, що не сами чужинці гибли український народ. Їм завше помагали українські попи, які боролися не за демократію, а за диктатуру над українським народом.

Всі оті свої й чужі князі з місцевим боярством і міщанством, королі з шляхтою й почасти козацьким старшинством, царі з «малоросійським дворянством», цесарі та їх намістники з «поржовдними русінами» й «капітулами», московські большевики з тарашанськими дивізіями, гетьманці з Скоропадськими, Кочубеями та Ліпінськими, фашисто-нацисти з надіями на Німеччину ніколи не були демократами. Навпаки: боролися з демократією. Де котрі роблять це й до сеї пори.

Це знає всяка грамотна людина.

Носіями демократичних ідей були тільки поневолені та скривджені верстви українського народу: раби, невільники, безправні хлібороби, обмежені міщани, незабезпечені заробітком ремісники та робітники, сільське духовенство, сільське учительство, дрібна бюрократія і т. п.; тоб то: елементи, які жили переважно по селах, серед селян, і бідували нарівні з ними.

Тому ніяк не можна говорити, що український народ весь і завше був демократичним. Поруч з демократичною більшістю корінного населення, яке змагалося до свободи й народоправства, завше була більша

сама чи помагаючи чужинецьким завойовникам підтримувала диктатуру, яку оправдувала фальшивими ідеями природної нерівності людства, необхідности поділу на вищих і нижчих, керуючих і поневоленних.

Цей табор прищиплював українському народові ідеї лише диктатури.

Через те жадний українець не може доказати своєї демократичности самою приналежністю до українського народу.

Він мусить доказати, що належить як раз до того табору чи менча менчість, яка чи то серед українського народу, який завше був демократичним і таким залишився до сеї пори. Мусить показати свою демократичну метрику, з одного боку, та свої демократичні діла, з другого.

Коротка метрика української демократії така:

Зародилась вона в первістних часах існування праукраїнських славянських племен у Дніпро-Дністровому басейні, які змагання до свободи, рівности й державної самоуправи у формі «віч», які боролися з самоправством князів. Розвинулася українська демократія в козацькій республіці на Запоріжжю з його широким виборним правом і боротьбою супроти польських королів та московських царів. По остаточному розгромі республіки в роках 1775—83 український демократизм переховувався в народніх масах, як змагання до відродження козацьких вольностей, а підживлювався світовими визвольними ідеями «вольтеріан-

ців. «енциклопедистів», французької революції та працею місцевих масонів, як автор «Енеїди» — першої книжки народною мовою — І. Котляревський або визначний політичний діяч Лукашевич. В часи московського лихоліття демократичні ідеї на Україні переховувалися «декабристами», серед яких генерал А. Юшневський, поручник Горбачевський, брати Борисови та інші разом з русским поетом Рилєєвим, що пізніше був повішений, як один з головних провідників повстання, підносили ідею самостійної демократичної української республіки. В половині XIX століття демократичні ідеї поширило й поглибило Кирило-Методієвське Брацтво, особливо «Книгою Битія Українського Народу» М. Костомарова та найбільше «Кобзарем» Т. Шевченка. В слід за тим вся українська література од Котляревського до Винниченка визначилася пропагандою демократизму, народоправства. М. Драгоманів, один з перших українських політичних вигнанців склав першу українську політичну демократичну програму й перший подав відомости про український демократичний визвольний рух до світової преси. Під його впливом І. Франко розбудив Галичину, хоч за це й дістав прокляття від цісаровірних капітул. Послідовники Драгоманова й Франка склали перші українські політичні партії: на Дніпряниці—Українська Партія Соціалістів-Революціонерів з р. 1885, Українська Радикально-Демократична Партія, а в Галичині—Українська Радикальна Партія з р. 1890, з якої року

1898 виділилися Українська Соціал-Демократична Партія та Українська Націонал-Демократична Партія. Року 1900 на Дніпряниці появилася Революційна Українська Партія, з якої року 1902 виродилася Українська Соціал-Демократична Робітнича Партія. Оці сили й оформили український визвольний рух, як рух демократичний, хоч проти них і виступали на Дніпряниці «малоросійські» консерватори, а в Галичині реакційні «святоюрці» та інші цісаролюбці. Демократичні сили повели боротьбу за свободу й народоправство, як в царському підпіллі, так і в російському громадянстві та Російській Державній Думі; як на «вічах» і в Соїмі Галичини, так і у віденському парламенті.

Криваві шевченківські маніфестації в Києві та галасливі обструкції в Галицькому соїмі й віденському парламенті за загальне виборче право,—це діло української демократії.

В роках 1917—саме ці демократичні сили створили самостійну соборну Українську Народну Республіку. Подобається це кому чи ні, а не можемо відкинути факту, що першу українську державу створили демократи і то переважно соціалісти, бо саме ці сили були тими, які боролися за культурну, політичну й економічну волю українського народу.

Прихильники диктаторських ідей не йшли з народом, а примазувалися до його гнобителів, запобігали ласки в них, помогали їм нищити народоправство й самостійність українського народу. Вони йшли не з українським народом, а проти нього.

го. Українську Центральну Раду склали соціалісти-революціонери, соціал-демократи до яких прилучилися радикальні демократи. Українську Національну Раду в Галичині склали переважно національні-демократи, радикали та соціал-демократи.

Головою Укр. Центр. Ради був відомий демократ і прихильник соціалістів проф. М. Грушевський, а головою Укр. Нац. Ради той самий Др. Є. Петрушевич, який вів провід в обструкціях за виборче право в Галичині. Прем'єом українського уряду Центральної Ради був переважно лівий соціал-демократ В. Винниченко.

Українська демократія Центральної Ради порозумілася з демократією інших народів України—русскими, поляками, євреями і т. д.—прийняла їх у свій склад, дала їм місце в міністерстві України і опублікувала закон про національно-персональну автономію всіх народів України, а єврейського, руського й польського в першу чергу.

Не хто інший, як представники єврейських організацій в Центральній Раді заявили під час першої навали московських большевиків, що Українська Народна Республіка є демократична і вони будуть її підтримувати проти московського насильства всіма силами. (Рафес, Шац, Литваков, Гольдельман, Золотарьов, Зільберфарб та інші). Навіть Л. Троцький, як голова совітської місії в Бересті-Лит. мусів заявити, що Україна є безперечно демократичною республікою, бо вся влада виборна і всі демократичні свободо-

ди забезпечені всьому населенню, через те Совіти й мусіли признати її самостійність.

Українську збройну силу для опору супроти російських монархістів та комуністичної диктатури створили на Дніпрянщині не монархісти, не диктаторці, не вожді, а соціалістична Центральна Рада.

Перший Генеральний Військовий Комітет, який організував українську військову силу, складався переважно з соціалістів та демократів.

Збройний опір навалі московсько-комуністичної диктатури на Україну поставив не хто інший, як лівий український соціалістичний уряд.

Перший український збройний відділ, що з б о р и в опір червоної армії й поліг на полі бою під Крутами, був сформований українською партією соціалістів-революціонерів на чолі з соціалістом-революціонером Поповичем.

Перші збройні відділи »Вільного Козацтва«, що придавили повстання большевиків у Києві, склалися з членів Української Робітничої Соціал-Демократичної Партії на чолі з соціал-демократом Ковенком.

Провід в усій збройній боротьбі з навалою московської комуністичної диктатури вів не хто інший, як соціал-демократ С. Петлюра. Начальником штабу української армії, що вигнала німців з України та довго боролася з большевицькою навалою був соціаліст-революціонер В. Тютюник.

Директорія, яка вела провід в боротьбі з німцями, денікінцями, поляками й большевиками, складалася з трьох соціалі-

стів (Винниченко, Петлюра, Швець), одного прихильника соціалістів (Макаренко) і лише одного противника соціалістів (Андрієвського), який однак в ті часи жадав заведення влади українських рад.

На Трудовому Конгресі, який злучив українські землі, головували соціал-демократ С. Вітик з Галичини та соціал-демократ в Злотчанській з Дніпрянщини.

Цих фактів досить, щоб переконатися, що самостійну соборну Українську Народну Республіку творили демократи й соціалісти своєю власною силою і кровію. Противники ж демократії не тільки не допомогли цьому будівництву, а, навпаки, разом з чужими диктатурами завзято валили Українську Народну Республіку.

Не бажаючи прислухатися до волі народу, а лише бажаючи накидати йому свою волю; не бажаючи страждати в боротьбі за демократію (рівну вільність) а тільки займати провідні становища над українським народом, — вони одійшли від українського народу, покинули його, втікли до дужчих завойовників, щоб разом з ними переводити диктатуру над українським народом. Ліві вороги демократії стали на службу московсько-комуністичній диктатурі, а праві—німецько-монархічній. Ліві українські антидемократи створили при московській червоній армії »тарашанські дивізії«, які помагали Москві громити Київ, а праві, рука в руку з московськими добровольцями монархістами помагали німецькій окупації розганяти зброєю Українську Цен-

тральну Раду. Ліві вороги демократії вславилися помічю московсько-комуністичній навалі на Україну, а праві—розгромом Центральної Ради і знищенням першої української самостійної держави за наших часів при допомозі німецького війська.

Приємно то кому чи ні, а фактом є, що демократичну Українську Народну Республіку знищили німці за допомогою українських гетьманців, які хотіли установити свою диктатуру на Україні.

Московська комуністична диктатура підтримала німецько-гетьманську, бо визнала її владу на Україні і не воювала з нею.

Коли ж українська демократія, об'єднавшись в Національнім Союзі, підняла під проводом Директорії всенародне повстання й викинула з України гетьманський диктаторський уряд та його опікунів німців, відродила Українську Народну (демократичну) Республіку та злучила в ній усі українські землі, то московська диктатура напала на Україну. Це саме зробили й московські монархістиденікінці та польські мілітаристи пілсудчики.

Спільними зусиллями всі ці протидемократичні сили повалили демократичну Україну й поділили її землями. На українських землях в Світах і Румунії запанувала одверта диктатура, а під Польщею-прихована.

Українську демократію перемажено, загнано в підпілля, у-посліджено.

Проте вона своєї боротьби за

права українського народу не спинила.

Про її змагання в совітсько-му підпіллі свідчить совітська преса та різні судові процеси, а про культурний конструктивізм під Польщею низка кооперативів і різних культурно-освітніх закладів.

Кооперативи в Галичині й високі школи в демократичній Чехословаччині—це витвори й арсенал української демократії, запаси зброї для нових поколінь в дальшій боротьбі за свободу й українське народоправство.

Така коротка метрика української демократії, її традиції.

Не все в ній досконале. Не все всім любе. Багато є, недохвоток, недоладностей, недосвідченості; багато такого, що не подобається одному, або другому. Проте це є традиція українського визвольного руху, це мати українського відродження.

А мати, як мати. Хоч і убога, й крива, й сліпа, а все більше дбає про своїх дітей, ніж гарна й багата мачуха.

Не раз гвалтували нашу демократичну традицію різні завоюювачі, накидаючи народові диктатуру. Не раз наші слабодухи, доробкевичі й спекулянти перехоплювали чужинецькі диктаторські ідеї й намагалися прищепити їх українському народові.

Про те народ наш у своїй більшості завше залишався демократичним, бо до того його змушували обставини неволі. Щоб вирватися з неволі, упослідження, визиску, треба змагаться до свободи, рівності, державної самоуправи нарівні з іншими народами. Через те по-

мимо всіх недохвоток і розбіжностей у демократії все залишаються незмінними засади народоправства, соборності й самостійності.

До цієї традиції демократії ніяк не можна зачислити ні тих князів з боярами, що боролися проти «віч» (а таких було більше, ніж тих, що слухалися «віч»), ні королів, що разом з шляхтою поневолювали народ во ім'я власної станової вольності; ні царів та цесарів, що разом з дворянством тримали народ в кріпацтві й безправності.

Можна розуміти стародавній стан суспільної культури, за якого всі ті диктатори мали змогу диктувати народові свою волю, але не можна їх оправдувати й брати за взірць сучасного будівництва. Вони оджили свій вік.

Не можна залічувати до української демократії ні монархів-гетьманців, які разом з німцями та московськими чорносотенцями знищили першу Українську Народну Республіку; ні відступників лібералізму, які пробували разом з польськими мілітаристами настановити на Україні диктатуру «головного отаманства»; ні фашисто-нацистів, які сіяли серед українського народу заразу диктаторських ідей та безпідставних надій на Німеччину.

Так само не можна уважати демократами любителів «диктатури пролетаріату», які сьогодні особливо облесливо підшиваються до демократії.

Чому? Хиба вони не могли зміниться?

Могли. І хто хотів, то чесно зробив у свій час. Одні покину-

ли туман нацизму, а другі туман комунізму і широко стали ще в лави демократії, ще перед війною, вступили в демократичні організації й працюють серед них.

Хто ж до сеї пори, називаючи себе демократом, тримається в старих своїх мечетах, бокує від демократії, боїться заглянути в її власний стародавній храм, той на довіря не заслуговує. Той не демократ. Демократія зявище не нове й не випадкове. Її коріння сидить глибоко в історії України. Хто не хоче з тим корінням та його безпосередніми паростами звязуватися, той показує, що в його природі залишається ще ворожнеча до демократії. То не демократ, а спекулянт, який прикривається демократичним іменем. То прихований ворог демократії, якого не треба пускати навіть на поріг демократичного суспільства.

Комуністичні єзуїти в «Укр. Щоденних Вістях» справно зазначають, що «в масі народу починається отверезіння від націонал-фашистівської дурійки. . . розумніші, честніші, відважніші, зрозумівши справу, скорше перероджуються. . . повертають в табор демократії, де їм власне місце (Розуміється, не серед комуністів.—Ред.). Але на поважній частині людей довго тяжить минуле. . . Сьогодні їм дуже тяжко визбутися того минулого».

Це цілковита правда. Але єзуїти однобоко згадують лише про «затяжену минулість» нацистів, а замовчують про свою. Тим часом над минулим єзуїтів також де що тяжить. То ж не українські нацисти зірвали ро-

сійський фронт і помирилися з Німеччиною Вільгельма, не вони підписували Рапальський договір з Німеччиною Гінденбурга, не вони дали німцям місце під Москвою на вироблення зброї, не вони московською угодою з Гітлером помогли йому розпочати війну, розхоплюючи спільно з ним чужі землі. Чи таке минуле ні над ким не тяжить? «Плюй йому в очі, а він каже: дощ іде.»

Єсть дещо дікавого в минулому й комезуїтів Америки.

Чи не пригадали би вони собі хто то за підписом Фостера й Бравдера галасував: «Робітники мусять бути проти цієї війни. . . Комуністи будуть голосувати проти воєнних кредитів. . . Народ повинен домогатися, щоб обіцянка президента, що ця країна не буде втягнута у війну залишилась непорушною. . . Ми мусимо триматися двох провідних думок: перша— не допустити до жадного заходу, який має метою подати американську поміч будь якій стороні в цьому імперіалістичному конфлікті; друге— вишукати найбільш влучні засоби, щоб не втягнути Америки у війну».

Можливо б українські поліхачі цих мудрагелів пригадали, хто то репетував проти помочі Англії. бо «передаючи Англії частину флоти Америка фактично встрягає у війну проти Німеччини», з якою ССРСР у союзі. Пекло їм і те, що «між ЗЛДА та Канадою доходить до угоди в справі спільної оборони» — (УЩВісти, 21 серпня, 1940). Вони б хотіли, щоб Америка ніякої спільної оборони не мала.

Вони кричали: «Величезна більшість американського на-

роду не поділяє поглядів воїновничих конгресменів, сенаторів та членів кабінету. . . Маса народу спокійно, але грізно глядить на ці затії інтервенціоністів» (Там само, 11 травня 1941.)

»Фальшиві демократи й фальшиві ліберали видаються на ССР (За договір з Німеччиною -Ред.), як тільки можуть і уміють. Вони раді би притягнути ССР на бік англійського імперіалізму, заставивши його воювати проти Німеччини. Ясно, що на таку дурну політику ССР не піде, такої дурниці не зробить» (Там само, 16 травня, 1941).

На кому тяжить це «блискуче» минуле? На українських нацистах? То вони підписали в Москві договір з Гитлером?

Отже: коли говорити про тих

людей, які «обтяжені минулим», то ніяк не можна забувати, що вони перебувають не лише серед нацистів, а й серед комуністів.

Розуміється, «не доріканнями з приводу минулих помилок таких людей можна штовхнути на шлях громадської діяльності, але вирозумінням їх положення, братнім співчуттям, розумною порадою, тактом у поведінці». Тут комезуїти, хоч і облесливо, кажуть правду. Однак, слів мало. Треба показати діло. Коли ж поруч добрих порад стоять лайки за те, що демократи насмілюються підносити заслуги американських вояків, то. . . «хоч і в новій тишкурі, а серце все таки гадюче».

З такими потворами демократам не по доріві.

Єврейсько-Українська Трагедія

Травневе число «Соціалістического Вестника» принесло нещаймовірно жахливу статтю Г. Аронсона під заголовком «На Україні не стало євреїв». Німецька окупація майже винищила їх. Автор доводить, що цілком, але страшно тому вірити. Тішимо себе надією, що це перебільшено, бо не всі ще може повиходили-зі своїх сховищ.

Та коли й перебільшено, то волосся стає дубом од самої уяви того, що змальовано. Ми тут одрізані від тамтешнього живого життя. Довідемося про нього лише з часописів. «Теоретично». І в масі людського горя, яке принесла війна, якось засихаємо й при звичаємося, що в Європі не все гаразд, але

ж то. . . там десь. . . далеко. Тільки коли надлетить звістка про нещастя з кимось рідним, знайомим, в душі нараз спалахне живе відчуття, що всі ті страхи, які описуються в часописах, не «теорія», а страшна дійсність. Одною з найстрашніших цих дійсностей є трагедія єврейського народу. Коли мільйони вояків ріжних армій гинуть у війні, то все таки є якась усвідомленість, що то війна яка в основі своїй є боротьбою проти подібних нещастій у майбутньому. Є якась, коли не оправдання, то зрозуміння факту: ради здійснення якоїсь людської хоч і не людяної цілі.

Зовсім іначе справа з винищенням євреївства. Тут не бо-

ротіба, а просто вирізуванні без всякої людської цілі, а тільки для задоволення звіриного інстинкту, висунутого наперед божевільям не лише провідної одиниці, а й тих мас, які її оточують.

Як свідчить Г. Аронсон, на Україні німці винищували всіх євреїв під ряд. Це значить — винищували всіх отих наших співгромадян, з якими ми виростили, бавилися дітьми, сперечалися, не раз і билися, а потім знов сходилися, і в дитячих забавах, і в шкільній науці, і в громадській праці. Німці винищили всіх отих Мошків, Зейликів, Михелів, з якими ми, українські діти, гралися в щасливому дитинстві по тісних улличках українських сел і містечок. Конкретно це означає, що вони забивили й коваля Хаскеля, який підковував коней нашим селянам, і лимаря Лейбу, що робив хамути на тих коней, і столяра Шаю, що славився своїми возами, столами, мисниками; забили й обдертого Киву, у якого ми за кістки й різне дрантя вимінювали ножики, наперстки, голки і т. п. Не проминули вони й Ривки, Єнти та Рухлі, які з ранку до вечора гнули спину над шиттям всякої «модної» одержі для української молоді й зворушували українські села та містечка своїми сумними піснями. Не проминули й їхніх матерів, що також з ранку до вечора обходили села, одбираючи за плату за їх роботу то картоплю, то буряками, то цибулю. . . Од німецької руки мали згинуті з усима своїми родинами й ті єврейські учителі, які ще за царських часів, покінчивши Віленський Єврейсь-

кий Інститут, уже перед першою революцією року 1905 належали до таємного Союзу Учителів України і разом з ними були найзавзятішими борцями за рідну мову в школах України. Не проминули німці, очевидно, й тих єврейських демократів, що в часи революції року 1917 стали до співпраці з українським народом і в Українській Центральній Раді обороняли його право на державну самоуправу, рішучо поборювали большевицьку навалу й заявляли: «большевики є продукт розкладу царського режиму» а «єдиною організуючою силою є тільки українська демократія та її орган Українська Центральна Рада, яким вони відімени єврейського народу обіцяють підтримку всіма силами»; «Наше щастя, що ми живемо на Україні, де є Центральна Рада. . . Повстання большевиків треба подавити. . . Большевицьку авантуру треба осудити. . . Стихію можна стримати тільки організованою силою, а такою силою в нашому краї може бути лише влада Укр. Центральної Ради. . . Єврейський пролетаріят буде разом з українським народом захищати Україну до останньої краплі крові супроти насильників-большевиків» (Шац, Рафес, Скловський, Балабанов, Золотарьов, та інші).

Всех отих єврейських патріотів Української землі, як що вони врятувалися од большевицького Чека й дожили до цього часу, винищили тепер німці; винищили разом з родинами й послідовниками.

На Україні не стало єврейського народу, одні діти якого

досвіду. Відсутність же тісного зв'язку між цими двома сусідніми народами, які здавна посідають територію України, використовують треті—претенденти на простори її природні скарби тієї території.

Оцей третій чинник, який хоча покористуватся землями її не може, українського народу прагне до єврейського, і створив та підтримує, яке дає змогу ним діяти на Україні цілком познущано.

Євреїв з українцями з давніх давніх днів не стільки їх властивості, не їх власні настрої і бажання, скільки політика завоювання України.

Єврей в основі своїй народ ремісничо-торговий, а українці—хліборобський. Українці не конкурують і не можуть конкурувати з євреями в виробництві і торгівлі по тій простій причині, що заняті в хліборобстві і не мають для того потрібних капіталів. Виробничо-торгово-фінансовими конкурентами євреїв на Україні завше будуть самі євреї, які надавали Україну і хотять використати її монополію для розвитку виробництва і торгівлі своєї метрополії.

Імперіалісти народів - завоювання конкурують з українцями політично, а з євреями—економічно. Бажаючи ослабити державно-сусільний лад, який встановлюють на Україні такі євреї проти українців.

Опирь того, імперіалісти на-родів завоювання не люблять євреїв на Україні ще й з другої причини. Єврей, як народ, досліджений по всьому світу

борючися за самостійну Українську Республіку в Україні—(Кранц, Чорний, Розенблум та інші), а другі пішли кавіть на вигнання в боротьбі за свободу України (Марголін, Ревуцький, Гольдфельдман, Красний та інші).

Чому ж так сталося? Чому саме на Україні німці найбільше розсередилися? Більше, ніж в Чехословаччині, Польщі та кавіть Румунії.

(Трашно признатися, але думати вони мали кра-сний гріх для свого злочину. Тут їм допоміг місцеві причини—тижка спадщина поперед-ніх нещорозумів і прикритості українсько-українських відносин. В де якій мірі допоміг самі властивості цих народів, але найбільше—наслідки попередніх режимів на Україні.

Український і єврейський народ через свою бездержавність і безправність безперечно ідеалізують своє минуле. Ірастара форма державної самоуправи супроти сьогоднішньої повної безправності ідеалізація символізм свободи, вірне щастя. Ідеалізація мислення зобов'язує паморочки обом народам. Як українці, заплуті чужими насильствами в вузькій рамці територіально-хліборобського стану, так і єврей, розкиданий бідою по всьому світу, але позапиханий в рамках безправності гетто, шукають порятунку від його реально-сти і ховають голову в нісок романтзму та ідеалізації пра-старого минулого, що давно вже оджило свій вік і перешкодило їм нагадати добрі відносини на основі наймодернішого державно-промадського

і торговий, з природи свого існування й заняття мусять бути демократами. Роспорошеність по між ріжними народами та виробничо-торгова професія вимагають порозуміння з контрагентами, а не примусу. Диктатура будь якої державної влади в будь якій державі шкодить великій кількості всього єврейства, бо зменчує можливості розвитку світового виробництва й торгу, в якому працює велика кількість євреїв; отже: позбавляє їх праці й заробітку. Тому євреї у великій більшості є й мусять бути демократами так само, як торгові народи англійський та американський. За це їх ненавидять імперіалісти усіх країн, які хотять монополізувати виробництво й торг в руках лише своєї держави.

Оці імперіалісти народів-завойовників найбільше зробили й для того, щоб не було добрих відносин між українцями та євреями. З метою »розділяй і пануй«.

Польські королі й шляхта витворили на завойованих землях України таку суспільно-державну систему, в якій українці борючись за свою державну свободу опинялися в іншому таборі, ніж євреї. Подібне становище пізніше витворив і російський імперіалізм. Московські царі, щоб не допустити у прилученій Україні порозуміння між двома скривдженими й обезправненими народами, систематично настринчував одного проти других. Не тільки реакційні а навіть ліберальні російські історики поставали для русских шкіл на Україні підручники, в яких вихвалюванні Б.

Хмельницького на прилученні України до Москви все підкреслювалося, що він визволив український народ з неволі »від панів і жидів«; не гидилися навіть повторювати брудну легенду про гасло »лях, жид та собака -віра однака.«

Цьому навчали українських дітей уже в початковій російській школі, а дорослих зводила на цей шлях російська »патріотична« преса, як »Киевлянин«, та »патріотичні« організації »Союз Русского Народа«, »Союз Русских Націоналістів«, »Союз Двуглаваго Орла« та інші. Царська ж поліція просто намовляла українських селян на погроми.

Погромна література на Україні ширилася лише російською мовою. Українська література, преса, театр не згальбували себе антисемітизмом. Навпаки: визначні письменники-публіцисти, як М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, С. Єфремов, та багато інших рішучо виступали проти антисемітизму. Характерно, що в справі Бейліса якого російська »чорна сотня« за підтримкою російського міністра справедливости Щегловитова обвинувачувала в ритуальному убивстві українського хлопчика А. Ющинського, українське суспільство все стало по стороні Бейліса і помогло найти дійсних убивців хлопця (бандитів). Лава присяжних, складена з українських міщан і селян оправдала Бейліса.

Коли ж царя було скинуто, українська демократія в перших же місяцях свободи порозумілася з єврейською демократією так само, як і з русскою та поль-

ською. і налагодила з ними співробітництво в державно-громадських справах. Євреям дано було місце в Укр. Центр. Раді та в міністерствах України нарівні з українцями. Спільно вироблено й опубліковано закон про персонально-національну автономію всіх народів України, а в першу чергу єврейського, руського та польського.

Та саме це й не сподобалося тим, хто хотів бути диктатором України—нащадкам цареславної реакції та большевикам. Обидва ці табори рішучо почали заганяти клин по між українцями та євреями.

Старі російські чорносотенці перехресчувалися в «малоросіян» а подекуди навіть «щирих українців» і підюжували селян «поглиблювати революцію: громи ти не лише панські маєтки, а й жидівські крамниці».

Темного елемента в часи революції не бракує. Особливо після того, як з вязниць во імя свободи повипускають всіх кримінальних злочинців. Нова влада ледво що налагоджувалася і то переважно по великих містах. Містечка й села залишалися майже безборонні. По панських маєтках переховувалася реакція. Селянсько-міщанська маса панів ще побоювалася: може ще вернуться. Євреїв же ніхто не боявся. Тому лекше «робити революцію» проти них, ніж проти панів. У пана може де й рушниця схована, а в єврея що?

Все це створило умови, в яких російська чорна сотня при поблажливості української реакції, яка гадала будувати українську державу по російських

царських взірцях, підбивала темний елемент на погроми.

Це й створило прірву між єврейським та українським народами.

Цю прірву поглибили комуністи. Виступаючи проти державного відродження України нарівні з російськими реакціонерами-монархістами та претендуючи перебрати в свої руки всю державну спадщину царя, вони забивали клин між євреями й українцями з іншого боку: лякали єврейську революційну молодь буцім то весь український рух є реакційним і погромщицьким.

Певна частина єврейської молоді, натерпівшись безправства за царя і захоплюючись руською культурою, не розбираючи, що діється на Україні, легко ловилася на комуністичний гачок російського імперіалізму. З її лав вийшли такі визначні провідники боевого українофобства в Києві, як І. Крейцберг, А. Горовиц, Ян Гамарник, Д. Іткінд, М. Майоров та інші. За їх плечима зовсім не видно було дійсних керівників російського імперіалізму на Україні, якими були брати Л. та Ю. Пятакови, Іванов, Богданов та інші комуністи руського походження. (Див. совітську книжку «1917 рік на Київщині»).

Тому хоча всі єврейські партії в Українській Центральній Раді (Сіоністи, Народня Партія, Єврейська Робітничка Партія, Поалей-Ціон, Бунд, Соціалістична Єврейська Обеднана Партія) стали проти комуністів та їх навали на Україну, українська реакція приписала вину комуністичного нападу всім євреям. . . бо на чолі цього похо-

ду стояли згадані нами єврейські комуністи, якими вже тоді керував Сталін, — голова Революційного Комітету, що завоював Україну.

Виробленню такого погляду сприяв ще й той факт, що хоча нападом на Україну керували згаданий Революційний Комітет під проводом Сталіна, Пятакова й Затонського, як свідчить про це сам Затонський у своїх споминах, прикази Червоної Армії підписував і знамениту фразу про «викорінення гартованим залізом» пустив Л. Троцький. Прислужився тому ще й Зінов'єв. Прибувши до Києва і гостинно прийнятий Центральною Радою виужив цю гостинність для того, щоб облягати Центральну Раду в її ж помешканні, запевняючи, що вона розпускає «брехні» буцім то совітська влада збирається нападати на Україну, а через два дні після того совітське військо напало на Крути.

Напад Червоної армії скріпив на Україні реакцію, а разом з нею й антисемітизм. Особливо ж антисемітизм поширився після того, як повалено було режим П. Скоропадського й вигнано німців, а Совітська Москва, що була в мирі з гетьманом, розпочала нову війну з відродженою демократичною Українською Народною Республікою. З одного боку комуністичний напад на демократію деморалізував народні маси і кидав їх у бік реакції, а з другого — значна частина колишніх гетьманських урядовців та військових перейшла в табор демократії й перенесла туди свої старі звичаї та ідеали. В той час перейшли на бік Директо-

рії такі особи, як полк. Балбачан, що очолював військову реакцію, полк. Капустянський, що згодом став одним з провідників українських нацистів і т. п. В народній демократичній українській армії появилися провокатори антисемітизму. Вже другого дня по вступі її в Київ до редакції військового часопису «Ставка» прийшов офіцер з проханням надрукувати відозву до населення, яка закінчувалася стереотипним гаслом російської чорносотенщини. перелицьованням на український лад: «Бий жидів — рятує Україну!» Коли ж його було арештовано й відслано до начальства, то він ніяк не міг зрозуміти, за що саме. Через рік цей офіцер був знов арештований і покараний, але вже як комендант «Трудового Курія» що по наказу більшовиків піднімав повстання проти Директорії в Жмеринці.

Скріпленню реакції й антисемітизму допомогла ще й поведінка французького консула в Одесі п. Ено, як представника Антанти; особливо після того, як він зажадав викинути з Директорії В. Винниченка за «більшовизм», а соціалістичний уряд в наслідок того подався на димісію. Реакція скупчилась навколо члена Директорії П. Андрієвського. Яскравими репрезентантами її стали бувші гетьманці Масик, Палій, Балбачан та інші. Їм допомогала й галицька реакція на чолі з Др. Є. Петрушевичем, Л. Цегельським та інш. Навіть бувший радикал О. Назарук перескочив до них і завзято ширив думку буцім то комунізм на Україні заводять євреї. Треба

однак сказати, що серед галичан антисемітизм був значно менший, ніж серед придніпрянців.

Комуністи ж немов для підтвердження Назарукової легенди висували скрізь у боротьбі з українцями єврейську молодь. Це виужили самочинні отамани. Не зважаючи на присутність в українській армії євреїв та політичну співпрацю єврейських партій з українським урядом, де котрі з них, як Палій і Самосенко, допустилися погромів, що впали чорною плямою на весь український визвольний рух.

Дві фальшивих легенди, вивчені прихильниками двох диктатур—чорної й червоної—розбили добрі відносини між українцями та євреями, які було налагоджено демократіями обох народів. Акт Швапцбарта, інспірований також третьою силою, лише поглибив прірву.

З двох боків провокувалися й провокуються єврейсько-українські відносини тими самими силами, які хотіли й хотять панувати на Україні над обома народами. Одні провокатори ширять серед українців легенду буцім то всі євреї комуністи, а тому проти українського визвольного руху, а другі ширять серед євреїв легенду буцім то всі українці реакціонери й погромщики.

Характерним показником, як глибоко провокація пробірається, є факт, що навіть в Америці супроти автора цих рядків бюлетень «Аур» та радіоанонсер Вінчел кинули обвинувачення в нацизмі й антисемітизмі колиж були потягнені до судової відповідальности, то

признали безпідставність своїх обвинувачень і назвали джерело, яке ввело їх в обман. Виявилося, що то зробили українці, які за першої війни служили австрійському штабові, потім перебралися в Америку, в час німецько-совітської дружби зішлися з совітськими агентами і спільно з ними оббрівували українську демократію перед американським суспільством і урядами. Коли ж німці напали на Світи, то вони мусіли перескочити на бік Світів і щоб відпокутувати своє минуле прислужуються до комуністів писанням брехень на українських демократів, обзиваючи їх нацистами й антисемітами. Характерно, що як раз євреї та єврейські організації розкрили цю провокацію. Обставини її інтереси військового часу поки що не дозволяють опублікувати імена провокаторів, але урядам вони вже відомі. Цікаво, що провокатори орудували й приватними листами покійного М. Шаповала, до одного з тутешніх українських «діячів», намагаючись перекручуванням фраз доказати, що він був антисеміт. Ті листи дав їм той «громадський діяч», до якого вони писалися.

Отже: одна й та сама рука провокує українців проти євреїв, а євреїв проти українців. Її агенти «працюють» і серед нацистів і серед комуністів.

Українсько-єврейські відносини так глибоко затроєні, що німецькі провокатори, за ласкавою допомогою комуністів, можуть навіть в Америці робити своє ганебне діло. Так що ж уже говорити про Україну! Там же комуністично-німецька

дружба тяглася десятками літ офіційно та може й тепер не бракує неофіційних чинників, які по за плечима уряду роблять своє ганебне діло.

Все це й витворило, на нашу думку, сприятливий ґрунт для німецького злочину на Україні.

Не здивуємося, коли почуємо, що не бракувало й українців, які прикладали свою руку до цієї ганьби людства, бо на свої очі читали погрози де яких українських часописів на адресу не єврейських а таки українських соціалістів, яким обіцялося, що у відбудованій »фюрером« державі їх буде повішено на першій сухій гіляці. Коли така »державна« обіцялася українцям іншого світогляду, то що вже казати про євреїв?

Не здивуємося також, коли почуємо, що до певної пасивності українського населення супроти німецького злочину спричинилася попередня політика совітської влади, яка штучно й злочинно висувала наперед єврейські руки, щоб витягти собі каштани із пожарища на Україні.

Не здивуємося також, коли почуємо, що де які комуністичні агенти по приході німців на Україну перескочили до них, як в Америці німецькі до комуністичних, і щоб вислужитися перед завойовником помогали йому в його злочинній роботі. Який же зо всього цього висновок?

Широ прагнути свободи й державної самоуправи українського народу нарівні з іншими, мусимо без огляду на ріжні провокації помогати демократії розгромити всі диктатури й установити в Європі вільні міжнародні взаємовідносини на

засадах свободи, рівності й вільної угоди.

Для того потребуємо кооперувати з демократією всіх народів світу, а в першу чергу тих, які живуть на Україні та в суспільстві з нею.

Серед них в першу чергу мусимо найтісніше співпрацювати з народом єврейським, бо євреї, які живуть на Україні чи походять звідти, є такі самі діти України, як і ми. Це брати наші по матері України, яку вони люблять нарівні з нами, хоч може виявляють цю любов іншим способом. Батьки у нас ріжні: народи український та єврейський, але мати одна—Україна. В її лоні всі ми родилися її скарбами живилися, її теплом оґрівалися, її пахшами садів, лісів, полів і огородів потішалися.

Чому то на українських концертах і виставах в Америці не диво зустріти євреїв? Бо їм так само, як і нам любо пригадати українські пісні, побут, бо вони його зазнали змалку, як суспільній і близькій їм. Все те пригадує їм, як і нам рідну землю, матір України.

Україна—велика земля, мати ріжноманітного населення. Не один народ дружився з нею то полюбовно то насильно, одпихаючи інших. Не один приживав з нею нові покоління. Найдовше, найширше та найміцніше затримався з нею народ український. Та й то не раз поневолювали його інші, обертаючи його в раба, а Україну в рабиню. Коли ж одних завойовників випихали другі або український народ, то на Україні завше залишалися покоління людства, прижитого з тими

завойовниками, і Україна, як мати, не могла їх не любити. Діти дорогі матері незалежно від того, чи від любого чи нелюбого чоловіка. Та й діти люблять матір, незалежно від того, хто їх батько, бо їм любе тепло материнських грудей, чари колескових пісень, пахощі всього оточення.

І всі ті діти, помимо їх волі, є братами, хоч від ріжних батьків.

Серед дітей України є й євреї, бо й єврейський народ був у подружжі з Україною, і то без насильства.

Євреї України не завойовували і царів, королів, князів, вождів їй не настановляли. Навпаки: принесли їй взірєць громадської самоуправи—»кагал«. І визначилися вони на Україні не »веселієм пити«, а тверезістю, працьовитістю, ощадністю. Бачите ви по »барах« стільки євреїв, як українців, поляків та руских?

Євреї, з природи своєї, як сказано, є демократи. Комуністи серед них—це лише невеликий відламок, запаморочений політиканством та облудливим блиском бюрократії. За них єврейство не може відповідати так само, як ми за своїх комуністів та нацистів.

Євреї лише більш поступовий народ, ніж інші, бо до того їх пхає їх доля та праця.

Дорікання євреям буцим то вони всі були проти відродження української державности цілком безпідставне. Протоколи Української Центральної Ради свідчать про конструктивну працю єврейських партій в державному будівництві України.

З другого ж боку, ми знаємо, що й серед українців не бра-

кує таких людей, які проти української самостійности. В першу чергу українські комуністи, а в другу—всі оті »малоросіяни: й »поржондні русіни«, які розуміють державу лише, як »єдину неділиву Росію« а бо Ржеч Посполиту Польську«. Та й ті, що помагали німцям завойовувати Україну нічого спільного з самостійністю не мають.

Коли є така кількість українців, що не хоче самостійности, то яке ми маємо право жадати, щоб євреї були більші самостійники за українців?

Наше завдання—злучити сили українського народу з єврейськими силами на Україні для спільного будування такого суспільно-державного ладу, який би забезпечив свободу і добробут обох народів, нарівні з іншими.

Для того в першу чергу мусимо очиститися від провокації чужої й »рідної«. Розв'язувати спільні справи безпосередньо, щоб ніхто не міг заганяти клин між нами. Сила демократії не в ізоляції, а в кооперації.

Ніякі злі сили не в стані знищити великий і високо-культурний єврейський народ, як не знищили вони українського. Бу демо й далі віками жити на українській землі, як діти одної матері України. Тому мусимо й поводитися як брати. Місце українців, як народу скривдженого й поневоленого, не з гнобителями, монополістами й диктаторами, а зі скривдженими й поневоленими, що змагаються до свободи, рівности й усевітнього добробуту.

Бувший член ТУП і УЦР.

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК І ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ

Історія Укр.-Ам. Осередку є така велика й интересна як історія української іміграції не лише в Дітройт і Гемтремк, але як української іміграції в Америці в загалі. Про історію діяльності У. А. О. можна писати-би цілі томи, бо вона датується ще від місяця лютого 1915 року, коли то зорганізовано першу корпорацію під назвою Український Народний Дім і в тому-ж місяці й році приступлено до будови своєї інституції в широко знанім місці п. ч. 2376 Греїлінг вул. в Гемтремк, де нині міститься Укр. Дем. Клуб. Короткий об'єм цієї статі не дозволяє нам скрислювати всі подробиці тої історії Укр.-Ам. Осередка, котра сягає вже близько три декади років—ми подамо лише ті головні черти діяльності УАО., котрі відбувалися від 1931 р., коли побудовано Український Робітничий Дім п. ч. 2965 Карпентер вул. а котрий носить тепер назву Українсько-Американський Осередок.

Коли в 1929 році в Дітройт і Гемтремк повстала т. зв. слава «Опозиція» в українським радикальним русі в Америці, то ще тоді вона поставила свою витичну лінію таку: Всі фонди зібрані укр. робітниками на Укр. Роб. Дім мусять піти невідмінно на ту означену ціль. Це була технічна сторона. Політична сторона: Право народу на Україні не може бути нехтоване її сусідами-окупантами. Програмово «Опозиція» стала тоді так: Слідами Шевченка, Драгоманова, Франка, Грушівського, Винниченка

боремося до повної суверенності України в добрих відносинах з її сусідами, котрі будуть визнавати ті слушні права укр. народу. За демократію всіх народів. Це був великий визов в той час.

В найбільшу кризу американської економії, в час гуверівської адміністрації в Білому домі славні тодішні «опозиціонери», а нинішні Винниченківці з вище згаданими гаслами осенею 1930 року приступили до будови нинішнього Укр.-Ам. О. а вже в березні 1931 р. нова будівля була укінчена й отворена великим торжеством для ужитку укр. трудової іміграції в Дітройт і околиці.

Безграничні напади в «Укр. Щод. Вістях» на Укр. Роб. Дім (під тою назвою він будувався), котрі писали, що «Опозиція» копає собі власну могилу, а не пивницю під У. Р. Д. «Кони вже з тої будови сміються» не відстрашили будови його, бо муравлина праця і жертвенність членів і симпатиків У. А. О., котрі вложили 20 тисяч годин дарованої праці крім великої жертвенности в грошах не спинили викінчення будови У. А. О. В таких-же великих труднощах повстав нинішній дім—Укр. Ам. Осередок.

І хоч від часу повстання У. А. О. різні комуністующі елементи, т. зв. «урхани» (назва від ролі Івана-козака, що переживався в турка-Урхана, в опереті «Зап. за Дунаєм») що охляпують різно У. А. О., то ніде правди сховати У. А. О. тішиться як найкращою попу-

лярністю за свою культурно-освітню працю в Дітройт серед українських поступових людей. А доказом вище згаданого є те, що Українська Громада з Норт Дітройт, котра довгий час приглядалася діяльності бувшого Укр. Роб. Дому— минулого року злучилася разом з ним в одно організаційне тіло. Наслідком тої злуки Укр. Громада збагатила У. А. О. о 50 більше членів і 3 тисячі доларів готівкою і майном. Тепер У. А. О. є вповні виплачений і каса його засилена 7 тисяч доларів у формі військових бондів і готівки. Це є найбільш незаперечним доказом, що У. А. О. пишається піддержкою і пошаною української поступової іміграції в Дітройт і околиці. На річних зборах 1943 році переіменовано назву з Укр. Роб. Дім на Українсько-Американський Осередок (Центер).

Укр.-Ам. Осередок є тепер дійсно культурно-освітнім центром в Н. Дітройт і околиці. В ньому постійно льокуються слідуючі організації: Освітне Тов. ім. В. Винниченка, Укр. Жін. Тов. »Просвіта«, Укр. культурне Тов., Школа струнної оркестри з інструктором проф. Ковальським, Тов. молоді »Боян«, три відд. У. Р. С. ч. 90, ч. 270, ч. 272, відд. ч. 146, У. Н. С. Три локалі Автомобілевої Юнії ч. 235, ч. 265 і ч. 303. Локалі Формен Есосейшен. Збори відбувають безплатно: Укр. Федерація в стейті Міш., Юкр. Вор Ріліф, а часами Юкр. Юніт Ам. Черв. Хреста. Позате відбуваються різні наукові лекції, віча, культурно-освітні вечерки, концерти і представлення що є постійним явищем в

Укр.-Ам. Осередку. Власний Буфет заосмотрений для тих, котрі інакше не прийшли би на повище згадані урядження як цього для них не було.

Укр.-Ам. Осередок в теперішній військовий час є в дійсності центром американців українського роду в цій ділянці міста для допомоги нашій прибраній а наших дітей рідній батьківщині Америці виграти цю війну. Поверх за сто тисяч доларів військових бондів закупили самі члени У. А. О. Самий У. А. О. закупив за 3 тисячі військових бондів зі своєї власної каси, Кампанії Ам. Черв. Хреста й Вор Чест за збіркою фондів є завсіди збірною кампанією У. А. О. Винниченківці, які є рушійною силою в У. А. О. проводять у вище згаданих діяльностях вперед. Проф. Н. Григорійв — цей невтомний в цілім своїм життю борець за трудову демократію на Україні і у всему світі є все щиро витаний зі своїми науковими й інформативними лекціями в У. А. О.

Спеціальний комітет вибирається кожних річних зборів У. А. О., котрий веде постійну переписку з американськими жовнірами укр. роду, котрі служать в різних корпусах збройних сил Америки а котрі тепер знаходяться в різних сторонах світу і нераз тужать за вісткою з рідного міста і тої організації, до котрої вони належали. Укр. Жін. Тов. »Просвіта« при помочі фондів і приміщення У. А. О. кожного року засилає тим жовнірам

Продовження на обгортці
(коверс).

різдвяні дарунки. Послідніми часами вже дискутують в У.А. О. над прийняттям тих наших жовніврів що повертають і тих що ще повернуть з поля бою, щоби їм урядити щиро-горячий прийом за їх геройську боротьбу з ворогами демокра-

тичної Америки, тої Америки, котра отворила свої гостинні двері для їх батьків і матерей і в котрій ці американські жовніри українського роду по повороті прожива-тимуть свій вік і їх майбутні покоління.

Той Самий.

ХТО БАЖАЄ ЩОБИ У ВАШІЙ ХАТІ ГОСТЮВАВ
ЩИРИЙ ГІСТЬ
ЩО ЗВЕТЬСЯ

“ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ”

ХАЙ ПОСПИШИТЬ ЗІ ЗАПЛАТОЮ ЗА ПОПЕРЕДНІ
ЧИСЛА, А ЯК МОЖЛИВО ТО Й З ПОСИЛЬНИМИ
ЖЕРТВАМИ.

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D"
Toronto, Ontario, Canada
M6P 3J9